

6. 12. – sv. Mikuláš

Kdo z nás by si nevzpomněl na napětí, které provázelo naše dětské večery s datem pátého prosince. Ať už přišel svatý Mikuláš sám, v doprovodu děsivých čertů či půvabného dobrého anděla a nebo nám nechal nadílku za oknem, postaral se o napínavý a dlouho očekávaný zážitek. Kolik z nás by tenkrát dokázalo odpovědět na otázku: Kdo byl vlastně tento důstojný a laskavý pán? A víte to dnes?

Tak tedy pro kontrolu:

Sv. Mikuláš se narodil kolem r. 270 v řeckém Patrasu. Kolem roku 300 se jako mladý muž stal biskupem v Myře (Turecko). Brzy poté tam začalo pronásledování křesťanů. I Mikuláš se dostal kolem r. 310 do zajetí a byl v žaláři těžce trýzněn. Ještě poznamenán mučením, vystoupil r. 325 na Nicejském koncilu. Více se o jeho životě a působení s jistotou neví. Je známo už jen přibližné datum biskupova úmrtí: 6. 12. mezi roky 345 a 351.

Štědrost světce vychází z legendy o obdarování tří dcer zadluženého otce, který se rozhodl prodat své dcery do nevěstince. Když se o tom dozvěděl sv. Mikuláš, vrazil otevřeným oknem do ložnice dívek tři noci za sebou peníze, jimiž jejich otec mohl nejen splatit dluhy, ale ještě zbylo i na věno. Z této legendy vychází i typické zobrazování sv. Mikuláše se třemi zlatými jablky na knize.

Mikulášův kult se rozšířil asi po dvou staletích ve východní církvi, později i ve slovanských zemích. K největšímu Mikulášovu uctívání došlo od 8. století v Rusku, jehož je od té doby patronem. Od 10. století je úcta k sv. Mikuláši rozšířena v Německu, Francii a Anglii a od 11. století v Itálii, kam italští piráti přenesli v Turecku uloupené Mikulášovy ostatky. Dodnes jsou uloženy v bazilice sv. Mikuláše v jihoitalském městě Bari.

Tradičně je svátek spojený se životem studentů. Žáci farních škol chodili na mikulášskou koledu v doprovodu správců škol, v maškarních průvodech pořádaných ve velkých městech jezdili nádherně ustrojení Mikulášové na koních a doprovázeli je čerti, andělé a nejrůznější bizarní masky. Tradice se udržela až do konce 18. století.

Sv. Mikuláš (St. Nicolaus) naděluje dětem dárky o Vánocích v Anglii, USA, Švédsku a v dalších zemích. Ke spojení postavy sv. Mikuláše s vánoční nadílkou však ve střední Evropě nedošlo. V české tradici se mikulášská nadílka konala vždy v předvečer světceho svátku. U nás o tom pojednávají nejstarší zápisy již ze 14. století. Jinde, např. v některých oblastech Slovenska, se Mikulášova štědrost připomíná přesně v den jeho památky, 6. 12., v ranních i večerních hodinách.

A je tady otázka druhá, kontrolní: Proč k nám svatý Mikuláš a jeho parta přicházejí již v předvečer Mikulášova svátku?

Fakt, že svátek svatého Mikuláše i počátek Vánoc oslavujeme o den dřív, je prastarým vyjádřením vzdoru našich předků, který nevědomky přebíráme od generací před námi už skoro pět století...

Za vším stojí přechod na jiný, "mechanický německý čas" v roce 1547. Byl to tehdy skutečně revoluční skok pro celou společnost a není divu, že se proti tomu zvedl odpor. Lidé totiž do té doby vnímali a počítali čas úplně jinak než my - i den pro ně začínal a končil úplně jindy, než jsme dnes zvyklí. Právě to stojí za posunem v oslavách dvou významných svátků... Tomu starému systému počítání se říká „pravý sluneční čas“. V čem to spočívá? Pravý sluneční čas

se stanovuje jednoduše - určuje ho úhel stínu od slunce. Když byl stín nejkratší, bylo poledne. Když vycházelo slunce, začínal den. Když slunce zapadalo, den končil.

Datum se neměnilo úderem půlnoci. Nový den začínal západem slunce a východem noci, takže se datum měnilo v tuto dobu. Dalším východem slunce udeřila nultá hodina dne, v poledne pak bylo šest hodin nového dne a večer při západu slunce dvanáct hodin. Pak začínal čas noční, který se měřil stejně.

Se vznikem mechanického hodinového strojeku se vše změnilo. Strojek totiž dokáže jen stejně dlouhé hodiny. Z praktických důvodů tedy císař Ferdinand I. Habsburský v roce 1547 zavedl mechanický německý čas. Lidé se sice velmi bouřili, zvykli si až skoro za padesát let.

Na příchod Nového roku čekáme až do půlnoci. Jen v těch nejtradičnějších chvílích jako je Štědrý večer a Mikuláš si stále neseme vzdor našich předků a stejně jako oni odmítali přejít na mechanický německý čas a podle slunce ráno vstávali, tak i my se alespoň v tyto dva dny, na Mikuláše a na Štědrý den, stále ještě řídíme staročeským pravým slunečním časem a slavíme příchod noci nového dne již západem slunce a nikoli až přehozením data na ciferníku hodinek.

A jen mimochodem-důkazem, že to tak všechno bylo, je pražský Staroměstský orloj. Ten měřil a dosud měří čas staročeský, ale je to za cenu velkého počtu složitých soukolí regulujících nestejně délky hodin v různých měsících.

Ať je to jakkoli, hlavně, že zase přijde a my si užijeme hezké společné chvíle.

Napsala: Mgr. Romana Loudínová

Zdroje:

VAVŘINOVÁ, Valburga. Průvodce svátečním časem. Úvaly: Albra, 2010

<http://tn.nova.cz/clanek/proc-chodi-mikulas-o-den-driv-je-to-ceska-rebelie-proti-casu.html>

<https://www.ptejteseknihovny.cz/>

